

**Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem
Verschijnt 8 maal per jaar. Zevende jaargang nr. 5, augustus 2019**

Rausa

Erfgoedtijdschrift voor
Borchtlombeek, O.L.V.-
Lombeek, Pamel en Strij-
tem

Secretariaat en verant-
woordelijke uitgever:
Erfgoed Rausa, Varing 40,
1760 Pamel
www.rausa.be

Werkten mee aan dit
nummer: Bart Caulier, Rik
Van Nuffel, Amy Roosens,
Jan De Mont, fotografen-
vereniging Roosdaal,
Ronny Geeroms, Viviane
Ganseman

Eindredactie:
Kristien Hemeryckx en
Walter Evenepoel

Iedere auteur is verant-
woordelijk voor haar/zijn
bijdragen.

Je kan je gratis abonneren
op de digitale versie van
Rausa door een eenvoudig
bericht te sturen naar
erfgoed.rausa@gmail.com

Bankrelatie:
BE 97 8601 1557 2549

©
Zonder voorafgaande toestem-
ming van Erfgoed Rausa mag
niets uit deze uitgave worden
verveelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel
van druk, fotokopie of op welke
andere wijze dan ook.

om te beginnen...

Rausa verschijnt in februari, maart, april, juni, augustus, september, november en december in digitale versie en op aanvraag in gedrukte versie. De digitale nummers zijn gratis. Wie een gedrukte versie wil, kan zich in december 2019 abonneren voor de volgende jaargang. **In de loop van het jaar worden geen nieuwe gedrukte abonnementen genoteerd.**

Wie zelf artikels wil schrijven of beeldmateriaal wil bezorgen is hartelijk welkom. De bijdragen graag inleveren een maand voor de datum van verschijnen.

Redactieadres:

Erfgoed Rausa, Varing 40, 1760 Pamel,
rausa@skynet.be, 0473 11 25 00

Abonneeradres: erfgoed.rausa@gmail.com

Inhoud van dit nummer:

Blz. 2	Om te beginnen
Blz. 3	Ode aan de traagheid
Blz. 4	Terugblik
Blz. 4	Rausa in actie
Blz. 7	Tombergen, vergeten gehucht?
Blz. 9	Jan Ganseman, thuis op Tombergen
Blz. 11	Langs Tombergs en Berchems trage wegen
Blz. 14	De beste paarden staan op ... Tombergen
Blz. 16	De Nieuwe Hemel
Blz. 19	Een man met (meer dan) een verhaal
Blz. 20	Poort, hof te Berchem

Op de voorpagina: fragment uit de kaart van Ferraris (1777) met in de rode cirkel het (ruime) gehucht Tombergen.

Meteen ken je het thema van dit nummer.

Ode aan de traagheid

Een karrenspoor, meer is het niet. Twee diepe geulen die zich bij de geringste regenbui vullen met modderig water en verder wandelen schier onmogelijk maken. Aan één zijde begrensd door lage struiken waar pinnige braamstruiken zich tussen wurmen en venijnige schrammen op ontblote armen of benen veroorzaken bij wie zich – de ver-raderlijke plassen met vuil bruin sop mij-dend - te dicht aan de kant waagt. En toch, honderden jaren geleden was deze veldweg een Romeinse heirbaan. Telkens we hier langskomen, gaat mijn fantasie met mij aan de haal: ik zie Romeinse legionairs strak in het gelid voorbij marcheren, uitgedost in maliënkolder met fel gekleurd schild in de ene en stootlans in de andere hand, de helm schitterend in de avondzon.

Wat blijkt? Vele veldwegen dragen een geschiedenis met zich mee, soms teruggaand tot de Kelten of de Romeinen. Ik liet me zelfs aanpraten dat sommige holle wegen in de laatste ijstijd ontstaan zijn. Het smeltwater van ijs en sneeuw kerfde een diepe geul in het landschap, perfect op maat van latere weggebruikers. Om de geschiedenis van een streek te bewaren, verdienen dus ook deze trage wegen van tijd tot tijd wat extra aandacht. Bij Erfgoed Rausa rijpte een idee al langer om hier ook mee aan de slag te gaan. In dit nummer, met focus op het Roosdaalse hooggebergte (sic) Tombergen en Berchem, een eerste artikel over trage wegen in die buurt. Het begin van een langere reeks?

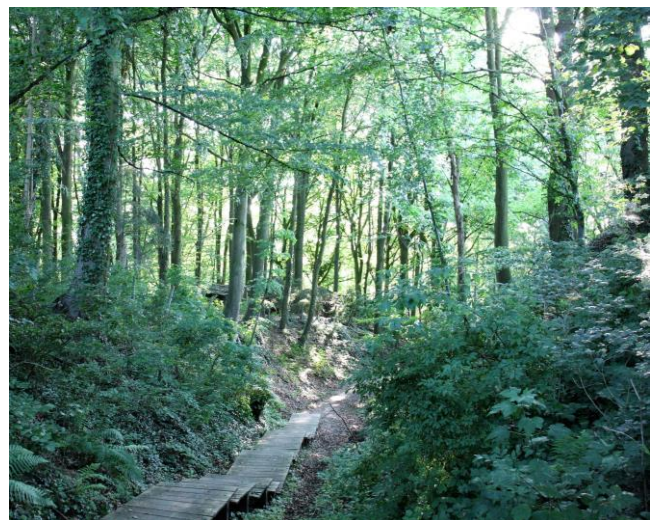
Want ja, ik beken! Ik ben een fervent aanhanger en gebruiker van onze trage wegen. Tussen en achter de huizen, neergepoot langs Roosdaalse wegen, schuilt immers een groen paradijs. Oude kerkwegels en andere (niet-) verharde paadjes leiden je achter moestuinen, langs velden en weiden afgeboord met meidoornhagen of knotwilgen en dwars door lommerrijke bossen. Een fijnmazig spinsel aan trage wegen, waar - het occasionele motorgeronk van een crossmotor of quad niet te na gesproken - enkel landbouwers, wandelaars, fietsers en amazones en ruiters te paard het volle geniet én profijt van hebben.

Trage wegen verdienen hun naam niet alleen door dit 'trage' verkeer dat er het gebruiksmonopolie over heeft.

De traagheid manifesteert zich ook op 'n andere wijze. Op onze wandel- en fietstochten over Pajotse trage wegen ontmoeten we geen gehaaste weggebruikers, de kop-telefoon op of oortjes ingeplugd en de blik gericht op het kleine scherm van de slimme telefoon, jammerlijk doof en blind voor de omringende natuurpracht. Wél is er tijd voor onverwachte ontmoetingen. Zoals tijdens die zomerse avondwandeling die ons langsheen een tuin vol frambozen, bessen, rabarber, ... leidde. Nadat de valavond de grootste hitte verdreven had, was de tuinier nog aan de slag in zijn zelf geschapen hof van eden. Een eenvoudige 'goede avond' mondde uit in een leuke babbel over kweek- en onderhoudstips. Met als orgelpunt een zeer gesmaakte proeverij van al het lekkers dat de vruchtbare grond en het noeste werk overdadig voortbracht. Instant vakantiegevoel gegarandeerd!

Evenzeer aan te raden, want gegarandeerd bevorderlijk voor het vakantiegevoel: even wat *traagheid* inbouwen om dit gloednieuwe Rausa-tijdschrift door te nemen. Fijne vakantie, en veel leesplezier!

Bart Caulier

De Postkoetsweg (ook 'Diepe Kasj' genoemd), die verder in dit nummer meermaals wordt vernoemd. Foto WE

23 juni:

Met een overvloed aan zon, publiek en boeiende activiteiten beleefde het Pamelse RVT een ware topdag! Met een zeer gesmaakte **tentoonstelling** over het vervoer in de vorige eeuw, deed Erfgoed Rausa zijn erfgoedduit in het zakje. Wij toonden hoe onze moeders en vaders (en wij zelf!) ons in de twintigste eeuw op één, twee of vier wielen verplaatsten. Op vraag van nogal wat bezoekers brengen wij in een van de volgende edities het hele verhaal nog eens mooi uitgewerkt!

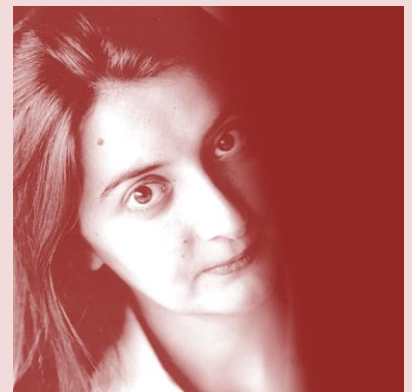
Rausa in actie

Verwittig je vrienden en kennissen alvast dat ze de komende maanden niet te veel op jou moeten rekenen. Er staan immers zoveel mooie evenementen op de erfgoedkalender dat het zonde zou zijn om er iets van te missen.

Het begint al op **18 augustus**. Voor die (zonnige?) zaterdag heeft de Werkgroep Kattem een originele **wandeling** bedacht door het bruisende gehucht. Tussen 11u en 14:30u kun je vanaf het kerkje van Kattem starten voor een wandeling van ongeveer 7km langs vijftien plaatsen waar een **verteller** je opwacht met een straf 'Kattoems' verhaal. Meer info op www.kattem.be

Het Bruegeljaar is al halfweg, en de activiteiten in onze gemeente waren nogal beperkt. Maar nu wordt het menens! De Roosdaalse Cultuurraad zet een heuse **Bruegelmaand** op touw! Die wordt op **31 augustus** geopend met een **tentoonstelling en een lezing** in GC Het Koetshuis. Om 20u spreekt **Leen Huet**, auteur van romans en literaire non-fictie ons over ongekende facetten van haar bewonderde kunstenaar, Pieter Bruegel. Om 14 uur al is de archeologische tentoonstelling geopend. In deze boeiende expo ontdek je hoe men vroeger omging met leven en dood. De uit de tijd van Bruegel gegrepen objecten, geven ons een inkijk in de cultuur waarin Bruegel leefde.

8 september

Ook op onze **Open Monumentendag** staat de grote schilder in de kijker! In de **erfgoedkelder** kun je de kleine, maar bijzonder originele tentoonstelling bekijken: **Bruegel tussen Dender en Lombeek**. Wij hebben alle archieven uitgeplozen om de bezoekers een beeld te kunnen geven van hoe de mensen in onze dorpen toen leefden. Schitterende fotocollages kapulteren Bruegelse figuren in Lombeekse, Pamelse, Strijtemse of Borchtlombeekse hedendaagse landschappen. Dankzij de steun van het Gemeentebestuur en de Cultuurraad kunnen we de bezoekers een prachtige brochure aanbieden! We verwachten je op 8 september in de erfgoedkelder van GC Het Koetshuis tussen 14 en 18 uur.

Vrijdag de dertiende (september) wordt een geluksdag! Dan strijkt immers het gezelschap **Balvokal** neer in de schouwburg van Het Koetshuis met de voorstelling **'Stemmen uit het doek'**. De zangers van deze a capellagroep raakten op hun artistieke zwerftocht gefascineerd door het overrompelende teken- en schilderwerk van Pieter Bruegel de Oude. Zij maakten er een verrassende en originele voorstelling rond.

Reservatie:

054 89 49 00 of info@koetshuisroosdaal.be

Vlaamse kermis

Je kan jezelf op **21 september** vanaf 14 uur een levend onderdeel wanen van een van Bruegels frivole werken. De **werkgroep Kattem** organiseert dan een heuse Vlaamse kermis op het plein achter de parochiezaal. Een Vlaamse kermis, maar denk nu niet dat Kattem opnieuw in 1960 wakker geworden is. Hoewel...de bedoeling van het samen kermis vieren blijft natuurlijk wel dezelfde van weleer: dorpsgenoten die elkaar tussen pot en pint beter leren kennen om zo samen een (h)echte gemeenschap te vormen. Wie dus nog eens traditionele madelons of pensen wil eten, weet waar zij/hij moet zijn. De werkgroep hoopt op deze manier een mooie traditie te starten. *"Kattem was vroeger een echte wijk waar iedereen elkaar kende. Wij willen dat dit opnieuw zo wordt en hopen dus dat ook de 'nieuwe Kattemnaars' met ons komen mee feesten".*

En over Bruegel gesproken... Het is (bijna) zover! Nadat in het voorjaar van 2016 de kiem van het project werd gelegd in de erfgoedkelder van Erfgoed Rausa, strijkt op **4 oktober** de ploeg acteurs, muzikanten en figuranten neer in de schouwburg van **het Koetshuis**. In een meeslepend spektakel van dramatiek, humor, muziek wordt de toeschouwer meegenomen naar de bewogen zestiende eeuw. De as van verkoelde kettters waait weg met de wind van de kleine ijstijd, de Nederlanden kreunen onder de terreur van religieus fanatisme, de gewone burger weet niet welke kant te kiezen: de nieuwlichters die alle zekerheden overhoop halen, die kerken plunderen en elke zin voor matigheid hebben verloren of de oude heersers die elk ondoordacht woord als duivelse godslastering beschouwen. Je kan het allemaal beleven in een meer dan twee uur durende wervelende voorstelling.

Misschien ben je bij de gelukkigen die tijdig hun kaart hebben aangeschaft. Als je te laat bent voor het Koetshuis, kan je (misschien) nog terecht in CC De Plotter (19 sep), CC De Meent (21 sep), CC 't Vondel (27 sep), CC Westrand (5 okt) of GC De Warande (11 okt).

Voor alle informatie:

<https://ezelsvanbruegel.com>

**Van 5 mei tot
1 oktober**

Bruegel- wandelzoektocht

Dilbeek

Organisatie van Culturama
vzw en Toegico vzw

19 reproducties van Bruegels mooiste schilderijen zijn sinds 2007 opgesteld in Dilbeek, langs het Bruegelwandelpad (8 km), dat ook een onderdeel is van de Bruegelfiestroute (45 km). Niet alleen rond het kerkje van Sint-Anna-Pede maar ook in de groene Pedevallei staan panelen opgesteld, met weerbestendige kleurenreproducties die duidelijk herkenbare elementen bevatten uit het landschap of verwijzen naar Dilbeekse gebouwen. De Bruegelwandelzoektocht gaat langs dit prachtige stukje Pajottenland (ongeveer 8 km). Inschrijven kan via: bruegelzoektocht@toegico.be. Aanmelden op voorhand is noodzakelijk. Deelname € 10. De winnaar kan een mooie prijzenpot winnen! De prijsuitreiking vindt plaats op zondag 10 november 2019, in de parochiezaal 'Bruegel' (Herdebeekstraat 162, Itterbeek).

Meer Info op <http://www.toegico.be> of
<http://www.culturamavzw.be>

Reveil komt ook naar Roosdaal

Meer en meer mensen hebben er behoefte aan om op Allerheiligen meer te doen dan een bloem neer te leggen. In 2014 organiseerde de brasspopband 'Zinger' voor het eerst een **reveil** in Deerlijk. Vijf jaar later worden meer dan 100 begraafplaatsen in heel Vlaanderen verwarmd door intieme, lokale optredens.

In de wereld van Reveil is een begraafplaats geen kille plek, maar een verzamelplaats waar duizenden verhalen de wortels van een gemeente vormen. Deze lokale levensverhalen, poëzie en muziek brengen mensen dicht bij elkaar.

Dit jaar stapt ook Roosdaal mee in dit verhaal. Op 1 november om 17u zal een intiem herdenkingsmoment doorgaan voor alle

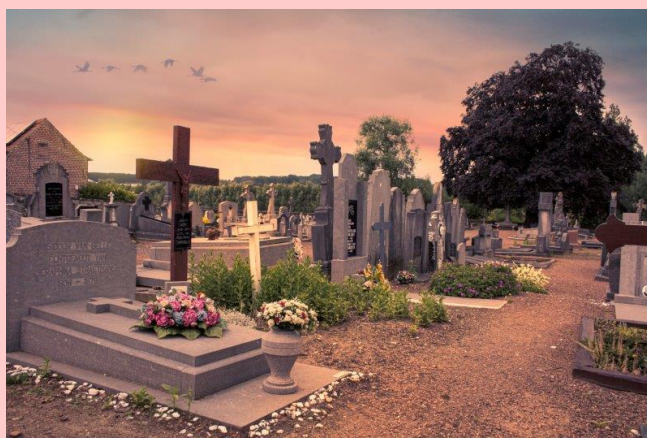

Foto Jan De Mont

overleden inwoners van Roosdaal op het Oude Kerkhof van Pamel (Kerkhofstraat Pamel), ook de rustplaats van Victor De Klerck, 'de Dikke van Pamel'.

En nu we het toch hebben over 'de Dikke'...

Het luxueus uitgegeven **beeldverhaal** over de Dikke van Pamel rolde van de persen bij Die Keure. Erfgoed Rausa organiseert de feestelijke voorstelling in GC Het Koetshuis op **14 november** om 20 uur. Met een inleiding door Pieter Timmermans, een beschouwing door Em. Prof. Dr. Stefaan Top, verhelderende interviews, mooie beeldprojecties en gezellige muziek van Arjaun, krijgt deze publicatie de introductie die ze verdient. Yelke Van Laer presenteert.

De **toegang is gratis**, je moet wel **reserveren** via info@koetshuisroosdaal.be (054 89 49 00). Wees er tijdig bij!

Om zeker te zijn van je exemplaar kan je **voor-intekenen** door € 20- te storten op rek.nr. BE36 7360 5669 8281.

Na 14 november kost het boek € 25-

Tombergen, vergeten gehucht?

Een titel met een vraagteken vraagt om een antwoord. In dit geval is dat "ja en neen". Toen we in de jaren vijftig als misdienaartje de pastoor vergezelden om rond Pasen en Kerstmis de communie te gaan geven bij de zieken, leek onze uitstap naar Tombergen wel een expeditie. Eens het schoenfabriekje voorbij (vandaag Meubelen Lucas), ging het bergop door uitgestrekte, verlaten velden. Aan het Hof te Kestjes (nu Ermens) kwam je de eerste bebouwing tegen: nauwelijks een vijftal huizen. In de lichte afdaling naar het Hof te Berchem trof je nog een handvol oudere nederzettingen aan en wanneer je de lange klim door het toen eindeloos groot lijkende Berchembos achter de rug had, was het stamhuis van Vanderschueren écht het einde van de wereld. Dus: "Ja, het wás een vergeten gehucht". Maar wie vandaag al dan niet puffend of gezwind (geassisteerd door een batterij boven het achterwiel) de Tombergstraat op fietst, moet geregeld de grasberm opzoeken om niet van de weg te worden gemaaid door een van de vele bewoners die de voorbije decennia het zuidelijkste deel van Pamel zijn komen bewonen en die zich in hun glimmende vierwieler naar de drukke N8 haasten. Voor studenten die zich aangetrokken voelen tot het vakgebied van de Ruimtelijke Ordening, valt hier een merkwaardig staaltje van eigenzinnige urbanisatie te ontdekken. Het is niet aan ons om hier een oordeel over te vellen, maar we kunnen niet anders dan vaststellen dat er niet zoveel meer overblijft van het landelijke, pastorale uitzicht van Tombergen. Dus "Néén, het is geen vergeten gehucht meer". Daarom zijn we blij dat we ons als erfgoed-

werkers mogen onderdompelen in het verleden om het magistrale landschap en de besloten gemeenschap van weleer nog eens te doen herleven. Verder in dit tijdschrift laten we enkele Tombergenaars hun verhaal doen, maar eerst gaan we te rade bij Gerard Van Herreweghen. Bij hem kunnen we altijd terecht zoals bij een wijze nonkel die ons met behoedzame stap langs oude stamzates loodst en van ieder huis en elke bewoner de lange geschiedenis kent. In 1985 bood hij het Davidsfonds-Klokje een artikel aan waarin hij een uitgebreide historische schets maakte. Wie dit hele relaas wil nalezen, moet bij Rausa maar eens de tekst opvragen. Hier beperken we ons tot een zeer korte samenvatting.

We vinden in oude geschriften al gegevens vanaf de twaalfde eeuw over een centrale hoeve op het gehucht Berchem. Daar moeten we dus de oudste zuidelijke woonkern van Pamel zoeken. Op de Woestijn vinden we pas veel later sporen van bewoning en op wat nu de Tombergstraat heet, moeten we wachten tot zeker na 1780, want op de kaart van Ferraris staat tussen de Hertboommolen en het Hof te Berchem geen enkele woning (zie kaart onderaan).

In die oude geschriften was er nog geen sprake van een 'Berchemstraat!' Het hof lag aan de Brusselweg, een baan die over Meerbeke-Ternat, Berchem en Hertboom naar Lombeek liep. Als je nu over het fraaie houten pad stapt dat door het bos vanuit Meerbeke naar Berchem klimt, vraag je je af hoe de postkoetsen destijds heelhuids boven geraakten (zie foto blz. 3)

Dit pad op de rand van het Berchembos is intussen al lang geen baan meer van drukverkeer. Na een lange periode als stortplaats te hebben gediend is het eind vorige eeuw geherwaardeerd tot een mooie wandelweg. Als je tussen het lover bovenkomt, zie je meteen de massieve vormen van het Hof te Berchem.

Foto Jan De Mont

Heel wat geschriften rechtvaardigen het vermoeden dat het belangrijke boerenbedrijf vroeger aan de overzijde van de straat lag. Tijdens de troebele periode van de godsdienstoorlogen, eind zestiende eeuw, kraaide ook hier de 'rode haan'. Allicht was het later eenvoudiger om een heel nieuwe hoeve te bouwen aan de overkant, dan de geblakerde muren te restaureren. Enkel de 'Berlindusput' herinnert nog aan de oude nederzetting. Volgens de legende zou de heilige Berlindus zich tijdens haar wandelingen vanuit Meerbeke aan deze bron hebben gelaafd.

Als ze op haar tocht naar Lombeek zou zijn gegaan, zal ze onderweg weinig volk zijn tegen gekomen. De bewoning tussen Berchem en Hertboom komt immers pas op gang begin negentiende eeuw. Het was tijdens de Franse bezetting dat Petrus Walckiers het er toch op waagde om er een typische vierkantshoeve op te richten.

Zijn dochter zal trouwen met Franciscus Kestens die 'introuwt' en het bedrijf zal overnemen. Meteen weten we ook waarom er gesproken wordt van het 'Hof te Kestjens', een naam die wordt aangehouden, zelfs al wonen er nu al een paar generaties 'Ermensen'. Waar we niet meteen een verklaring voor hebben, is de naam die het snel groeiende gehucht zal krijgen. In het gemeentelijk archief wordt in 1901 van 'Klein Tombergen' gesproken, maar we hebben tot vandaag geen overtuigende verklaring gevonden voor de herkomst van dit toponiem. Vast staat dat Tombergen (soms verkort 'Tomberg' genoemd) vrij snel de roepnaam zal worden voor het hele gebied van Hertboom tot Berchem. Zelfs de Woestijn wordt tegenwoordig door velen bij Tombergen gerekend.

Dat het gehucht een wat aparte plaats inneemt binnen de Roosdaalse woonkernen, zal blijken uit de getuigenissen van enkele bewoners die we in de volgende artikels aan het woord laten.

WE

Het project '**Water en Wind**' krijgt een feestelijke afsluiter op zaterdag 31 augustus. Een hoogtepunt in de erfgoedzomer. Naast verrassende activiteiten en volkse muziek vaardigt **Erfgoed Rausa** vertellers af (o.a. Flor Van Nuffel) met beklijvende **verhalen over Roosdaalse molens** meer informatie op www.pajot-zenne.be

Jan Ganseman, thuis op Tombergen

De voorbije twee eeuwen leefde tussen het hof van Kestens en het hof te Berchem een gesloten gemeenschap. Zij waren voor zowat alle voorzieningen op zichzelf aangewezen. Wij kunnen het ons nu nog nauwelijks voorstellen. Na een gesprek met Jan Ganseman kregen we wel een beeld van hoe Tombergen functioneerde tijdens de vorige eeuw. Jan beschrijft de veertig jaar die hij er woonde als de mooiste uit zijn leven. Wij noteerden het verhaal van deze wijze observator. Voor het hele relaas zouden we een paar boekdelen moeten vol schrijven. Het wordt dus 'resumeren'.

Je zal in het dorp geen naamgenoten vinden. Louis Ganseman, grootvader langs vaderskant, kwam van Aalst en was getrouwd met een meisje uit Ninove. Hij werd jong weduwnaar en is toen in het pensioonaat bij Borginon op Ledeberg als tuinman beginnen werken. Daar heeft hij Polinneke Straetmans (van Goemmekes, Dalemstraat) leren kennen. Jans moeder kwam van de Zavel. Het was daar, in een piepklein huisje aan een doodlopend zijwegje van de Zavelstraat, dat de kleine Jan geboren werd in 1928, als jongste uit een gezin van acht. Alle broers en zussen zijn daar geboren. Zeven zijn groot geworden, een broertje is gestorven toen hij achttien maanden oud was.

"Ik ben 't afkrabsel van de moeilje", zo vangt Jan zijn biografie aan. "Mijn vader is getrouwd in 1909, hij was toen 24 jaar. Mijn

oudste zus is geboren in 1911. Wat later brak de oorlog uit. Vader is vier jaar weg geweest! Hij was in die tijd al politiek bewust en noemde zich een echte Donjsist. Misschien zat de Aalsterse afkomst van mijn grootvader er voor iets tussen dat de beroemde priester-politicus Adolf Daens mijn vader nog inspireerde, lang nadat die gestorven was (1907). Mijn vader vertrok naar het front als een Belgische patriot, maar keerde terug als een overtuigd flamingant. Toen vader weer thuis was en moest gaan werken aan een hongerloon, hadden we het thuis niet breed. Mijn twee oudste zussen waren 'in dienst' bij een voorname familie. Zij gingen uiteraard niet in een fabriek werken want dat waren 'oorden van verderf'.

Toen het huisje op de zavel echt te krap werd voor het grote gezin, verhuisden wij naar Tombergen naar een al even oud huis in het verlengde van de Berchemstraat.

In mijn herinnering zie ik mijn ouders' huis nog staan. Het waren eigenlijk drie gebouwtjes die aan mekaar hingen: het woonhuis in leem, de stal met gemetste muren en de schuur, ook met lemen wanden. Het dak, dat zeker een meter voorbij de gevel hing, was half stro, half Boomse pannen. We hebben dat dak later afgebroken en er een mooi nieuw opgelegd, maar dat kwam gelijk met de muur. Dat is goed voor een stenen huis, maar niet voor een lemen. Ik weet nog goed dat mijn vader minstens om de twee jaar de lemen muren moest herstellen en dan onderaan zwart verven met teer. Ik heb er spijt van dat we hier geen foto's van hebben, want het was een schoon huizeke."

Het is merkwaardig hoe Jan het huis uit zijn kinderjaren kan beschrijven met een onwaarschijnlijke zin voor details...

"Toen wij daar kwamen wonen was de zoldering pikzwart. De schouw stond in het midden van het huis, je kwam binnen langs de afvloer, naar de huiskamer en verder tot in de keuken. Ik herinner me ook nog de 'beddebank'. Mijn ouders hebben die niet meer gebruikt, maar ze was er nog wel. De zoldering was naar omhoog gebogen, mijn vader zei: dat is om na de oogst het graan daarop te stapelen en de balken niet te doen doorzakken van het gewicht.

In de woonkamer was er een oude, blauwe stenen vloer. En natuurlijk de Leuvense stoof...dat was het centrale punt van het huis.

De slaapkamer van vader en moeder was langs de kant van de schuur. Ernaast was een valdeur die toegang gaf tot de kelder, onder de schuur. Langs de andere kant was er ook een slaapkamer, maar de rest moest op de zolder slapen. De trap stond in de achtervloer, tegenover de buitendeur. Die stond altijd open. Op Tombergen was er geen enkele deur gesloten, wij liepen overal binnen en buiten.

Wij sliepen onder de pannen en als er poedersneeuw viel met een beetje wind, dan lag je 's morgens onder een laag sneeuw. Door het stro kwam niets door, maar wel door de pannen. De bedden werden gezet rond de brede schouw, om daarvan toch wat warmte op te vangen. Je moest toen echt wel een sterke mens zijn, anders overleefde je het niet. De kindersterfte was toen ook veel groter dan nu. Ik ken geen enkel gezin waar er geen kind is gestorven. Ook mijn moeder heeft er een zien gaan".

Rausa jrg.7 nr. 5 Blz. 10

Na de beschrijving van de ouderlijke woonst schetst Jan ook de buurt. Zonder twijfelen geeft hij naam en toenaam van al wie er woonde, wat hun beroep was, hoeveel kinderen er waren en met wie ze later zijn uitgevlogen. Een greep uit de lange reeks:

"Boven, aan de kant van het bos, had je Mintjes Van Droogenbroeck (Minjtes, kwam van Domien), daar waren tien kinderen, hij was schrijnwerker, maar werkte aan den tram. Staaf, één van zijn kinderen was ook schrijnwerker en die is naar Lombeek getrokken.

Heel oude foto van de achterkant van de woning van 'Douren Vandenaen'

Dan, richting de kasj (Postkoetsweg), was de doening van 'Douren Vandenaen' (Vanden Houwe), dat was een boerderij. Achter die hun stallingen stond dan ons huis.

De diepe kasj is lang een echt stort geweest. Wat er daar aan rommel werd weggesmeten!

Er werd niet veel naar de winkel gegaan, iedereen had zijn eigen gerief, maar soms wist men met wat oude broel toch niet wat aanvangen en dat werd dan in de diepte gekieperd.

Vorbij de kasj woonde 'de Witte', die kwam van Denderhoutem en dan weer de straat op was er Varlez, waar nu de vroegere secretaris woont. Daar stond vroeger dus ook een langgeveltype op, zoals destijds alle huizen waren. Dan was er de weide en dan 't hof te Geeroms, 'Va Martenges' zeiden ze..."

En Jan gaat de rij verder af langs 'Bolleken' en Stevens, tot Vereecken, 't hof van Ermens en het laatste huis voor je aan het lange stuk naar de molen begon, daar woonde Pitj Canniet (dat waren De Coenen) langs de andere kant de Vandenhouwens.

Ik krijg verhalen te horen van ziekte en tegenslag, maar ook van grote solidariteit en vriendschap.

"Ik heb me dikwijls afgevraagd, wat ligt Tombergen daar eigenlijk te doen? Het is maar één straat, die begon daar bij ons aan de Postkoetsweg en dat ging tot aan Kesjten. Omdat ik wist dat we over Tombergen gingen spreken, heb ik eens de huizen geteld die er vroeger stonden. In mijn tijd stonden daar 20 huizen, een beetje een dorp op zijn eigen. Maar van waar je ook kwam, het was altijd bergop, misschien dat er daarom niet veel passage was. Maar wat zouden ze er ook komen zoeken? Het ging nergens heen en kwam nergens vandaan. Toen we van school kwamen of later van het werk (met de tram) was de weg gekasseid tot aan de Kweddenhoek, later tot aan de grot. Maar om dan op Tombergen of aan Berchem te geraken was er een aarden weg.

In de winter was dat ploeteren en in de zomer stooft het 'mul' dat je bijna niet kon ademen.

Maar toch, ik heb er de mooiste jaren van mijn leven doorgebracht. Toen ik trouwde (met Lucienne Smet uit Meerbeke) ben ik er blijven wonen, al onze kinderen (Viviane, Danny, Luc) zijn daar getogen. Even naar de kliniek van Ninove om in het moederhuis op de wereld te komen, maar wel om de rest van hun jeugd echte Tombergenaren te worden".

Toen Jans moeder stierf werd het huis verkocht en verhuisde het gezin Ganseman naar het Espenveld. Maar na al die jaren blijft het Tombergen van toen voor hem een plek om met veel heimwee aan terug te denken.

WE

*Alle foto's bij dit artikel:
archieffamilie Ganseman*

Langs Tombergs en Berchems trage wegen

Elk jaar vindt in de herfst de Dag van de Trage Weg plaats. Zo ook op zondag 20 oktober 2019. Omdat in het najaar ook het beeldverhaal over de Dikke van Pamel gelanceerd wordt, kiest Pasar voor een 'trage wegen'-wandeling in de buurt van het oude Pamel, daar waar de Dikke thuis was. Parcoursbouwer en gids tijdens de wandeling, is Rik Van Nuffel. Rik, wandelende encyclopedie en enthousiasteling van het eerste uur wat de trage wegen betreft, is dan ook de perfecte gesprekspartner als we het over de trage wegen in de buurt van het Roosdaalse hooggebergte (sic) Tombergen en Berchem willen hebben. Zelf woont hij ook op de flanken van de opklimmende Berchemse weiden. Voor onze babbel zitten we achteraan het huis, met een adembenemend zicht op de Dendervallei. De gedroomde locatie om het over trage wegen te hebben, een verhaal waarvan Rik de start situeert in de periode 2006-2008 en waarover hij het reeds uitvoerig had in Rausa 8/2018.

"In de Atlas der Buurtwegen staan alle voet- en buurtwegen. De atlassen werden opge- maakt in de periode 1842-1845, voor alle toenmalige gemeenten van het koninkrijk België. Hoewel het een oud document is, is het nog steeds rechtsgeldig. Alle wegen die in de Atlas staan en niet werden gewijzigd of afgeschaft ('gereffecteerd' in vaktermi- nologie), zijn juridisch bestaand. Met daar- naast ook de Ferraris- en de Popp-kaarten bij de hand, en veel, héél veel, veldonder- zoek, hebben we dit alles in kaart kunnen brengen.

Het loutere feit dat die wegen op de kaart zijn aangeduid, betekent echter niet dat ze ook allemaal open zijn voor wandelaars, fietsers en ruiters. Daarom was onze ambi- tie om ieder jaar een nieuwe trage weg te openen. Die doelstelling hebben we jammer genoeg niet gehaald. Met spijt moet ik zeg- gen dat er ondertussen waarschijnlijk even- veel trage wegen weer afgesloten werden als er nieuwe ontsloten werden. Daarenbo- ven is ook de activiteit van de werkgroep trage wegen sinds een aantal jaar op een waakvlammetje geplaatst."

Toch blijft Rik naarstig verder ijveren voor meer trage wegen, en heeft hij zelfs goede hoop op een vernieuwd elan en méér aan- dacht hiervoor.

"Uit een recente enquête van de vzw Trage Wegen kwam als duidelijke conclusie dat mensen vragen om meer en betere trage wegen. Wars van het economisch denken – brengt deze weg wel iets op? – kunnen en moeten andere troeven uitgespeeld worden. Zo zijn trage wegen bijzonder interessant als groen-corridors, die geïsoleerde groene plekjes met elkaar kunnen verbinden. Ook de biodiversiteit langsheen deze 'groenwe- gen' is bewonderenswaardig. Omdat hier niet met herbiciden mag gespreid worden, krijgt de biodiversiteit er alle kansen. Je vindt er planten en kruidachtigen die elders verdwijnen.

Van de medestichter van Leefmilieu Roos- daal (later Natuurpunt Roosdaal) en tevens lid van Velt, vzw Trage Wegen, de VVR (Vlaamse Vereniging voor Ruitertoerisme) en nog een rits andere associaties, hoeft dergelijke passie voor de natuur niet te ver- baten.

Rik heeft echter nog andere motieven om zich in te zetten voor de trage wegen.

"Een trage weg spiegelt het landschap, en spiegelt het verleden en ons erfgoed. Je vraagt je soms af: hoe is er hier op deze plek een veldweg ontstaan? Als je dan bij- voorbeeld weet dat de flank van de helling waar de weg over loopt, zuidwaarts gericht is en daardoor eertijds vol aardbeivelden stond, dan begrijp je dat deze wegeltjes no- dig waren om aardbeiboeren met kruitwa- gens en beervaten naar hun velden te voe- ren."

Met deze reflectie richt onze babbel zich naar het erfgoed-aspect van de trage we- gen. Wanneer ik Rik vraag naar de realisat- ie waar hij het meest fier op is, hoeft hij echt niet lang na te denken over het ant- woord:

"De kroon op het werk is ongetwijfeld de Postkoetsweg, een historische weg date- rend van de Kelten en onderdeel van een oude Brusselweg die over Meerbeke, Ber- chem en Hertboom naar Lombeek liep. Je vraagt je af hoe de Kelten en Romeinen, en al die wagens en postkoetsen op de steile klim tussen de grensbeek met Meerbeke en het Hof te Berchem boven raakten!

Deze holle weg op de rand van Berchembos was intussen al lang afgeschreven als open- bare weg, en heeft een tijdlang als illegale stortplaats gediend. Nu, na zes jaar onver- droten inspanningen, en met hulp van Agentschap Natuur en Bos, heeft de ge- meente er een zeer mooie trage weg van gemaakt, met de houten trappen om de steile diepte veilig overbrugbaar te maken als orgelpunt.

Doorheen Berchembos zijn er trouwens nog mooie wandelwegen, op het traject van een aan te bevelen wandeling die start aan Den Haas. Het deel van de weg dat doorheen het ravijn trekt, zal trouwens binnenkort afgeschaft worden. Pro natura legt er een nieuw traject aan, het ravijn ontwijkend en de steilste stukken van trapjes en koord-leuning voorzien om een veilige en vlotte doorgang te garanderen."

Het ravijn waar Rik het over heeft, is de To-veressenput, een diepe moerassige inzinking, waar volgens de overlevering de heksen 's nachts hun sabbat hielden. Je kan er doorsteken tot aan de Wijnbron op de grens met Meerbeke, of je zoekt het hogerop en klimt naar de Woestijn, waar eens de Palmelse galg stond. Maar niet alleen in Berchem zijn er trage wegen te verkennen. Ook rond Tomberg zijn er mogelijkheden zat om van een fijne wandeling te genieten:

"Vanuit de Kweddenhoek, aan de Ninoofsesteenweg, vertrekt een zeer lange trage weg, eerst de Tomberg-heuvel op en daarna terug afdalend richting Vossenbunder. Het is een zeer mooi traject door de velden, dat eerst de Tombergstraat kruist om verderop, de Hertboomstraat dwarsend, richting Vossenbunder te lopen. Deze weg heeft over het grootste deel van het traject de naam Halleweg gekregen, zoals afgeleid uit de kadastrale kaarten. Maar in de volksmond hebben sommige van deze wegen een andere, vaak meer toepasselijke, naam. Neem nu bijvoorbeeld het zijwegje van de Hertboomstraat dat we hier 'het duivenwegske' noemen, omdat duivenmelkers daar hun duiven losten. Zou het niet mooi zijn mocht Rausa er voor kunnen zorgen dat er onder het door de gemeente geplaatste gele bordje met de naam en het nummer van de voetweg, een tweede bordje – of een QR-code – toegevoegd wordt die verwijst naar deze naam? Pas wel op, deze weg is nog niet opengesteld tot helemaal aan de Vossenbunder. Wie tot daar wil raken, moet langs de Hertboommolens passeren om het asfaltwegje af te dalen richting Vossenbunder. Op die weg vind je op je linkerkant wel een drietal trage wegen, waaronder de Witteweg, die je naar de dorpskern van O.LV.-Lombeek leiden. Het openstellen van enkele van die wegen, was één van de eerste realisaties van onze werkgroep.

En, als ik mag, nog deze aanrader: vanuit de Kweddenhoek kun je ook een ietwat westelijker traject volgen, via de Hulsbroekweg opklimmend doorheen het stiltegebied van het Hulsbroekbos – ook een realisatie van Natuurpunt - naar en rond de grot van Poelk."

De lijst met trage wegen is schier eindeloos, in tegenstelling tot onze gesprekstijd. Ik rond af met een perfect passende oproep die ik vond in het artikel dat Gerard Van Herreweghen eertijds pleegde over "Het 'Hof te Kestens' op Tombergen": *"Waarom zou je op een mooie lente- of zomerdag het hoge Pamel niet eens gaan verkennen. Te voet natuurlijk. Het is een oase van rust in vergelijking met de dichtbehuide straat waarin je normaal woont."*

Ik voeg zelf meteen ook de daad (iets of wat) bij het woord. Als eerbetoon voor het noeste, volhardende werk dat Rik en kompanen in het uitwerken van het 'trage wegen'-netwerk steken, daag ik mezelf uit om maximaal via de trage wegen van Berchem richting Dender huiswaarts te fietsen. Ik passeer de eerder genoemde Halleweg en duik andere trage wegen in met welluidende namen als Papanijslos, Steenmeersweg, Kalverensteertweg (waar komt die naam in godsnaam vandaan?), Grote Kruidweg en Turfput. De leuke band die het me oplevert – een doorn van een meidoornentak boorde zich door het rubber – herstel ik de volgende dag snel én met de glimlach. Het is een klein ongemak dat in het niet verzinkt bij de luxe en het genot die de trage wegen schenken!

Bart Caulier

Poel aan het Hulsbroekbos

De beste paarden staan... op Tombergen

Je moet als kroniekschrijver wat geluk hebben. De ervaring leert ons dat intuïtie heel goed kan helpen bij het kiezen van een figuur waarrond je een stuk wil maken. Toen we bij de redactie van Rausa besloten om iets te doen rond Tombergen, kwam spontaan de figuur van André De Bolle in mijn gedachten. Wij mogen dan wel ongeveer van dezelfde leeftijd zijn en in hetzelfde dorp wonen, en al wist ik wel dat de ijverige man honderden huizen van degelijk voegwerk heeft voorzien en dat hij op zijn Tombergse heuvel vaak op een paard kan gespot worden, toch had ik geen vermoeden dat dit gesprek een openbaring zou worden. Een bewijs eens te meer, dat zoveel talent vaak onvoldoende gekend of erkend wordt. Want dit kan ik meteen al meegeven: dit wordt het verhaal van de 'kampioen van Tombergen'...

1954. Grote vreugde in het gezin van Annie Valckeniers en fruitkweker Frans De Bolle: hun zoontje André wordt geboren. Het ventje groeit op en al spoedig blijkt hij een vinnig en lenig baasje te worden. Hij klimt met zijn vader op de hoogste ladders om er in de toppen van kerselaars het mooiste fruit te plukken, klein en tenger, maar soepel en vinnig als een acrobaat. In het wijkschooltje in Poelk en de gemeenteschool in Pamel vindt hij niet meteen zijn draai. Aardrijkskunde, geschiedenis, taal, het zijn niet meteen zijn geliefde bezigheden. Wanneer hij in het Liedekerkse Mulhof mechanica mag volgen, vindt hij al wat meer zijn draai, maar toch valt op zijn laatste schooldag een pak van zijn hart, het échte leven kan beginnen. Aanvankelijk denkt hij eraan om het bedrijf van vader voort te zetten: fruit plukken en verhandelen. Maar dan doemt het spook van de BTW op en de eindeloze reglementeringen die het de kleine zelfstandige zo moeilijk maken, dat velen afhaken. Ook André ziet het niet zitten. Toch wil hij zelfstandige worden. Maar centen om één of ander bedrijf op te richten had hij niet. Eerst heeft hij een tijdje smeedwerk verricht, nadien heeft hij in Anderlecht een opleiding tot hoefsmid gevolgd. Maar dat is een beroep waar je wel wat 'lijf' moet voor hebben, want als zo'n paard je

een duw geeft, dan kun je daar als lichtgewicht niet tegenop.

"Ik ben maar een pimpelmees en dus wist ik dat dit niet mijn vak was. Op een gegeven moment kreeg ik het idee om te gaan voegen. Ik wist niets af van het bouwbedrijf, maar stelen met mijn ogen kon ik wel. Ik had niets meer nodig dan een emmer, een truweel, een voeger en een ladder en ik was vertrokken. Ik had intussen ook wat gespaard en had me een auto gekocht, een aanhangwagen en wat ijzer om een stelling te maken. Ik had meteen veel werk. Ik was nog niet getrouwd en klopte vele lange dagen zodat ik vrij snel een mooi bedrag had verdiend. Maar door zo hard te werken, was ik op een keer op de baan van vermoeidheid in slaap gevallen: zwaar gekwetst, auto kapot en al mijn geld op. Het heeft wat geduurd om weer overeind te krabbelen, maar door hard werken kwam ik er toch weer bovenop".

Intussen had de passie voor paarden de kop opgestoken. Toen André in Serskamp dan ook nog de echte liefde vond (nota bene, Marie-Christine is de dochter van een verwoede paardenliefhebber), was het hek helemaal van de dam. Samen met zijn vriend Marc Van Laethem werd hij lid van de Landelijke Rijvereniging (LRV) in Vollezele.

Toen hij op de plaatselijke toernooien de eerste resultaten boekte, voelde André zelf dat hij talent had. Maar hij beseftte ook dat er nog veel vooruitgang kon gemaakt worden. Hij volgde verschillende cursussen waaronder ook in Bree Eik (Lennik). Toen het daar volgens hem niet snel genoeg vooruit ging, nam hij bovenop nog privélessen.

"Het was een lange weg met veel vallen en opstaan. Maar ik heb in mij altijd een grote drang gehad om te winnen. En al vlug kwamen de eerste overwinningen. Vanaf dan ben ik zeer intensief beginnen rijden. Ik deed niet alleen mee aan springtoernooien, maar ik heb ook aan dressuur en 'voltige' gedaan!"

Wanneer André mijn gefronste wenkbrauwen ziet, legt hij me geduldig uit dat *voltige* een vorm van gymnastiek op paarden is. Ik ben thuis dan even wat beelden gaan opzoeken en raakte diep onder de indruk van deze spectaculaire én artistieke discipline, waarin onze sympathieke Tombergenaar dus ook aardig zijn streng bleek te kunnen trekken. Ik krijg nog een overvloed van enthousiaste lering mee van André. Zo weet ik voortaan dat je bij springtoernooien drie categorieën hebt, dat in de hoogste reeks (waarin André uitkomt) de balken op 1,45m liggen. Dat is nauwelijks 15 cm lager dan de 1,60m die Ludo Philippaerts moet overschrijden om zijn wereldbeker te winnen!

"Het was niet onbelangrijk dat mijn vrouw ook dol is op paarden. Zij heeft zelf ook gereden, dus dat schept een band. Overigens hadden we hier op een bepaald ogenblik zoveel goede ruiters, dat wij in Pamel met een eigen club zijn begonnen. Mariane van Breusegem, Bart Souffriau, Dirk De Vidts, Patrick Ermens, Jeroen Tielemans, Pierre Vanderkelen en nog wat anderen; allemaal deelden we de passie voor het paard. We hebben begin jaren tachtig op de terreinen van het schoenfabriekje ook een keer of drie een toernooi ingericht."

Marie-Christine toont een fotolijst waarin André sierlijk een hindernis neemt in een tot de nok gevulde arena. De foto is een mooie herinnering aan allicht de belangrijkste overwinning die André ooit haalde: vorig jaar in de Nekkerhal in Mechelen.

André in actie in de Nekkerhal in Mechelen

Ze hebben niet echt de tel bij gehouden, maar onze Tombergse ruiter heeft minstens zestig overwinningen op zijn naam staan. Bij mij komt dan altijd de vraag naar boven waarom we in de pers zoveel te weten komen over de minste pietluttigheden van een voetballer of een tennisser, maar dat prestaties zoals deze niet verder raken dan een kleine vermelding in een gespecialiseerd vakblad.

Overigens heeft zijn ruiterspad niet altijd over rozen gelopen! Wie aan paardensport doet, maakt vaak kennis met de harde grond. André is een ervaringsdeskundige op het gebied van breuken en kneuzingen: gebroken been, polsen, ribben...

"Vroeger heb ik altijd de jonge paarden afgericht, dat is niet simpel. Er zijn paarden die zich zeer moeilijk laten africhten. Ginder in de weide loopt er een, die heeft mij twee jaar geleden drie keer afgegooid, gekatapulteerd op het beton, heel mijn rug blauw... En toch, jonge paarden opleiden is het liefste wat ik doe"

André neemt me mee naar zijn stallen. Vanuit hun keurig onderhouden boxen kijken elegante dieren me nieuwsgierig aan. André leidt een prachtige bruine loper naar de binnenplaats.

"Ik heb me ooit maar één paard moeten kopen. Toen ik trouwde kreeg ik van mijn schoonvader niet alleen mijn vrouw, maar ook nog een paard erbij! Wij hebben sindsdien altijd met onze eigen dieren kunnen kweken. Dit hier is momenteel mijn kampioen, Moreno. Ook eigen kweek!"

Het paard staat sierlijk op zijn hoge poten en laat zich de bemoedigende klopjes van André welgevallen. Je voelt gewoon dat er een innige band is tussen ruiter en paard. Deze dieren zijn echt een deel van de familie geworden.

Vóór we afscheid nemen werpen we in de woonkamer nog een blik op enkele trofeeën die doen herinneren aan grote prestaties. Marie-Christine vertelt dat er op zolder een grote kast vol staat met dergelijke bekertjes. Al is het overduidelijk dat het André niet om die trofeeën te doen is. Wat hem drijft is dat onbeschrijflijke gevoel dat je één wordt met je paard en dan samen die hindernis neemt met de onverzettelijke wil erover te gaan. Die drang is er op zijn vijfenzestigste nog altijd.

“Ik rijd nog alle dagen en al is de conditie natuurlijk wat minder dan vroeger, ik kan nog veel jonge gasten achter mij houden! Ik hoop nog lang te kunnen springen. Als ik niets abnormaals tegenkom, dan zijn ze van mij nog niet vanaf!”

WE

De Nieuwe Hemel

We blijven nog even hangen bij de familie De Bolle. Om zijn huis en paardenstallingen te bouwen, heeft André immers een deel van het ouderlijk patrimonium moeten afbreken. En het is precies dit verdwenen bouwsel dat een stuk Tombergse geschiedenis meedraagt. Tussen 1957 en 1978 was dit pand het kloppende hart van het gehucht. Er werd getapt, gebiljart, gekaart en winkelwaar verkocht. Denise De Bolle (°1950, zus van André) doet ons het verhaal.

Op een steenworp van het hof te Berchem stond het stamhuis Valckenier. Toen Frans De Bolle uit Meerbeke trouwde met Annie (een dochter van pachter Valckenier) en er kwam inwonen, werd 'Valckenier' stilaan vergeten en sprak men van 'bij Bolleken'. Frans was fruithandelaar, bewerkte ook land (aardbeien, trosbessen...) en ging kersen en appelen plukken in andere boomgaarden. Hij deed daarenboven ook zijn ronde om fruit op te halen dat met een overvolle vrachtwagen naar de vroegmarkt werd gebracht. Het waren ijverige werkers, want ook moeder Annie was ondernemend. Zij hield een winkeltje open waar je je ongeveer alles kon aanschaffen. Er werd daar ook af en toe eens een glaasje 'achter 't gat' geschonken.

Dat moet toch aan de oren van de controlerende overheid zijn gekomen. In 1957 besloten ze om er dan maar een volwaardig café van te maken. Een goede herberg moet een goede naam hebben. Moeder Annie herinnerde zich nog dat er heel lang geleden, in de buurt van de Postkoetsweg, een stammeetje had gestaan waar boven de ingang

'In den Hemel' stond geschilderd. De inspiratie lag dus voor het grijpen: 'In de nieuwe Hemel, bij Bolleken'. Denise bewaart nog altijd de geëmailleerde plaat die aan hun cafémuur was bevestigd.

"In de week was er nauwelijks klandizie, maar op zaterdag en zondag werd de hele familie ingeschakeld: mijn zus Nicole en ik en onze broer André. Op zaterdagavond kwam al de jeugd uit de buurt hier bij mekaar. Men had toen nog niet meer nodig dan een jukebox. Het waren vaak memorabele avonden die tot vier of vijf uur in de morgen konden uitlopen. Dan was het even een paar uurtjes rusten, we moesten immers weer klaar staan tegen de tijd dat de mis gedaan was. Dan kwamen de kaarters koejongen of wiezen en na de middag melden zich de biljarters. Op het geleg van Bolleken liepen ook de voetballers van SK Tomberg de ziel uit hun lijf om zich daarna te laven aan de toog in de Nieuwe Hemel".

We mogen ook niet vergeten de speeltuin en de bollenbaan te vermelden. Bart, de zoon van Nicole, herinnert zich nog dat er zich ooit een brand heeft voorgedaan op die bollenbaan en dat hij op een keer de klutskes lambiek die bleven staan had leeggedronken en in zo een diepe slaap was gevallen dat men dacht dat hij bewusteloos was.

Denise weet ons nog te vertellen dat de grote schuur ook soms door Chirogroepen werd gebruikt als zomerkamp. De berg matrassen die vader Frans ooit eens op de kop had kunnen tikken kwam dan goed van pas. Zij vertrouwt ons ook toe dat tijdens de opnamen van het jeugdfeuilleton Kapitein Zeppos, Senne Rouffaer regelmatig stiekem zijn pintje kwam drinken... in het gezelschap van een jonge medeactrice.

Op een dag sloeg het noodlot toe: Frans De Bolle werd getroffen door een hersenbloeding en overleed. Korte tijd later ging het café dicht. Waarschijnlijk zag Frans vanuit een andere hemel hoe het café later werd afgebroken en plaats maakte voor het huis en de stallen van zijn zoon.

WE

Een man met (meer dan) een verhaal

Het 'beleefbaar smaakdorp', op de parking van het recent geopende warenhuis langs de Ninoofsesteenweg, kende tijdens de recente passage van de Ronde van Frankrijk een overrompelend succes. Tussen de toeschouwers, in dichte drommen reikhalzend om een glimp van karavaan en renners op te vangen, stak één iemand met kop en schouders boven de massa uit. De reus, gemaakt naar het beeld van Victor De Klerck, alias de Dikke van Pamel, kreeg een prominent en bevoorrecht plaatsje langs het parcours en hoefde geen heksentoeren uit te halen om van het spektakel te genieten. Deze reus zag het levenslicht in 1985, als onderdeel van de herdenking, 100 jaar na het overlijden van de Dikke. Op initiatief van het Davidsfonds Roosdaal en het gemeentebestuur trok op de eerste zondag van september een Dikke van Pamel-stoet door de straten. Een van de enthousiaste deelnemers was **Francis Badts**. De sfeer rond dit ganse evenement maakte een diepe indruk op hem. Vanaf dat moment liet het wel en wee van deze legendarische dorpsfiguur Francis niet meer los.

Het levensverhaal van de dikke Victor mag niet verloren gaan, zo groeide het besef; zowel om culturele als toeristische redenen. En daar wilde hij zijn steentje toe bijdragen. Het tastbare resultaat daarvan volgde zowat vijftien jaar later.

"Als zelfstandige richtte ik de Roosdaalse vzw Beroepengids op. Naast het uitgeven

van de beroepengids, waarvan ik merk dat die vandaag nog steeds wordt gebruikt, trachtten we ook de nodige aandacht aan cultuur te schenken. In deze vzw rijpte dan ook het idee om aan de festiviteiten rond de millennium-wende een extra dimensie toe te voegen door een standbeeld op te richten voor onze Pamelse beroemdheid. Met de vzw stelden we een officiële vraag aan de gemeente. Tot onze aangename verrassing werd het idee zéér warm onthaald. Een ontwerpwedstrijd werd uitgeschreven waarin kunstenaars uit de buurt konden meedingen. Ik zetelde mee in de jury die het winnende ontwerp – van beeldend kunstenaar Patrick Van Craenenbroeck uit Teralfene – verkoos."

Op de open monumentendag van 9 september 2001 werd het karakteristieke beeld, met het hoofdloze lichaam en de bolle edoch holle buik, plechtig ingehuldigd. Francis haalt een lijst te voorschijn met foto's van dat gedenkwaardige moment.

Intussen, toevallig opnieuw ongeveer vijftien jaar later na zijn vorige initiatief met het standbeeld, vindt Francis de tijd rijp om de Dikke van Pamel nog eens op een andere manier de aandacht te geven die hem toekomt. Bij grote evenementen, zoals ook bij de passage van de Ronde van Frankrijk, pakt de gemeente uit met (de reus van) de Dikke, maar jaar na jaar dreigt de kennis over die figuur te verwateren, zeker bij de jongere inwoners. Vanuit die vaststelling, groeit de idee om een beeldverhaal te maken:

"Het is een doordachte keuze, inspelend op de maatschappelijke tendensen. Teksten lezen is wat minder in de mode vandaag. Er is een duidelijke evolutie: de beeldcultuur krijgt de overhand, zeker bij jongere generaties. Een beeldverhaal zal daarom, eerder dan een in boekvorm neergepend levensverhaal, makkelijker de interesse en aandacht van een breed scala aan lezers wekken. Zou het niet fijn zijn dat kinderen het boek ontlenuen in de bibliotheek, of het beeldverhaal gebruiken om een spreekbeurt over de Dikke voor te bereiden?"

Het beeldverhaal is trouwens niet zomaar een schets van leven en werk van de Dikke. Het brengt een voor jong en oud bevattelijk beeld van het erfgoed en de tijdsgeest van toen; een leefwereld die we ons vandaag niet meer kunnen voorstellen. België was nog een jonge natie, de mensen moesten hard werken om in hun levensonderhoud te voorzien, het pensionaat van Ledeberg – in de deskundige handen van directrice Julie Borginon die een passie voor fotografie ontwikkelde – stond hoog aangeschreven bij Engelse kostschoolmeisjes die hier Frans kwamen leren, Het komt allemaal aan bod in het beeldverhaal.

Neen, het is zeker niet zomaar een verhaal om te lachen, maar een tijdsdocument dat een historisch correcte inkijk biedt in het leven in onze gemeente in het midden van de 19de eeuw."

Om zijn idee verder vorm te geven, klopt Francis aan bij twee door de wol geverfde experts. In Walter Evenepoel vindt hij de uitgelezen scenarist. Voor de beelden is er ook met de Aalsterse kunstenares Julsdottir meteen een klik:

"De eerste proefschetsen klopten gewoon meteen met het beeld dat ik voor ogen had voor het beeldverhaal: de gebruikte tinten, de manier van tekenen, Iedere keer dat er een pagina klaar was, werd die meteen gedeeld en de reactie was steevast: 'amai, chic werk'. Trouwens, in zo een project wil je niet toegeven op kwaliteit."

Het beeldverhaal rolt dan ook van de persen bij Die Keure, een drukkerij die in de sector van de kunstboeken tot de absolute top behoort. De keuze van het papier, het formaat van de uitgave, ... de uitgeverij zorgde voor een klassevolle afwerking. Francis stopt me een gloednieuw exemplaar in handen. Ik kan alleen maar beamen: het resultaat is verbluffend, en doet recht aan alle geleverde inspanningen! Vanop de cover kijkt Victor De Klerck, in zijn karakteristieke blauwe kiel, me met een schalkse, guitige blik aan. In een spontane opwelling laat ik me ontvallen dat het gezicht van de Dikke een zekere analogie met een jongere versie van de Rausa-secretaris vertoont, maar Francis drukt me olijk op het hart dat elke gelijkenis op louter toeval berust.

"Het is een intensieve periode geweest", beaamt Francis, "maar het werd een echte passie om vakwerk af te leveren. De liefde voor het project spatte er bij ons alle drie van af. Hart en ziel stopten we er in. Eigenlijk, als je dat te veel met nuchter verstand benadert, dan begin je er waarschijnlijk niet aan."

Intussen nadert de officiële voorstelling van het beeldverhaal op 14 november in GC Het Koetshuis met rasse schreden. In afwachting daarvan wacht nog één belangrijke taak: vanaf september start de promotie voor het beeldverhaal pas echt. De folders en affiches zijn gedrukt en liggen klaar voor verspreiding. Op blz. 6 vind je de informatie over de voorstelling en de voorintekening. En toch droomt Francis al weer verder, nadenkend over een volgend initiatief. Gekscherend komen we tot het voorstel om tegen 2030 uit te pakken met een animatiefilm over het leven en de leefwereld van de Dikke van Pamel. Een digitale variant van het beeldverhaal als het ware. Geïnteresseerde en in de materie geschoolde kandidaten kunnen zich steeds melden bij Francis! (Info: zie blz. 6).

Bart Caulier

